ברטנורא על מסכת מכשירין

פירוש רבי עובדיה מברטנורא

geulaquiz.com

פרק א

א **כל משקה שתחילתו לרצון.** דניחא ליה בהנך משקין, בשביל שתודח הקערה או לשאר תשמישין:

אע״פ שאין סופו לרצון. כשנפלו על הפירות לא ניחא ליה, אפ״ה הוי הכשר. אי נמי, סופו לרצון, כשנפלו על הפירות. אבל בתחילת ביאתן היה הדבר קשה בעיניו, הכל הוי הכשר:

הרי זה בכי יותן. כלומר, האוכלין שנפלו עליהן משקין הללו, מוכשרין לקבל טומאה מכאן ואילך. שאין שום אוכל מקבל טומאה עד שיבוא עליו מים או אחד משבעה משקין, שהם, מים, יין, שמן, חלב, דבש, דם, טל. דכתיב (ויקרא י״א:ל״ח) וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא, כתיב יתן וקרינן יותן, מה יתן דניחא ליה, אף יותן דניחא ליה:

מטמאין לרצון ושלא לרצון. כיון דטמאין הן, טומאתן והכשרן באים כאחד, ואם נפלו על הפירות אפילו שלא לרצון, מטמאין אותם, דלא בעינן דניחא ליה אלא כשבא המשקה קודם לטומאה, דכתיב וכי יותן מים על זרע, והדר ונפל מנבלתם עליו. אבל כשהמשקה והטומאה באין כאחד כגון שהמשקין טמאין, לא בעינן דניחא ליה:

ב **המרעיד את האילן.** מנענעו:

או את הטומאה. כגון שהביא שם עורב שרץ או כזית מן המת או נבלה ונשאר בין ענפי האילן:

אינן בכי יותן. אם מחמת רעדה זו נפלו מי גשמים שבאילן על פירות שתחתיו, לא הוכשרו:

היוצאים ואת שבו. משקים היוצאים מחמת הרעדה, ומשקים הנשארים באילן ונפלו אח״כ על הפירות, הוכשרו, דאחשובי אחשבינהו וכתלושים דמו:

מפני שהוא מתכוין שיצאו מכולו. נתכוין להוציא כל המים מן האילן, והנשארים לאו דעתיה עלייהו ולא מכשרי:

ג **המרעיד את האילן.** להפיל פירותיו:

ונפלו על חברו. על אילן אחר, ומאותו אילן נפלו על הזרעים ועל הירקות המחוברים לקרקע, ומשקה טופח על אותן הזרעים מן המים שרגילין להשקות אותן או מגשמים שנפלו עליהן:

בית שמאי אומרים הרי הן בכי יותן. דכיון דיודע היה שיפלו פירות הללו על אותן זרעים שיש עליהן משקה טופח, גלי דעתיה דניחא ליה, והוכשרו הפירות שנפלו על גבי אותן זרעים, לקבל טומאה:

ובית הלל אומרים אינן בכי יותן. כיון דלא נפלו להדיא מן האילן על הזרעים אלא מאילן לאילן אחר:

חלי קופרי. כך היה כינויו:

טבעון. שם מקום:

עד שיתכוין. והני הואיל ומאילן לאילן או מסוכה לסוכה נפלו, אין זו כוונה. וטעמייהו דבית הלל קאמר:

ד **הנוער אגודה של ירק.** כגון ירק שירדו עליו גשמים או שנפל במים שלא לרצון, ומנערו כדי שיצאו המים:

חוששים אנו. בתמיה. כלומר לדבריכם היה לנו לחוש גם לזה:

המעלה שק מלא פירות. שנפל במים שלא לרצון, והעלהו והניחו על שפת הנהר:

התחתון טהור. כלומר, אף התחתון טהור, וכל שכן העליון:

ה **המוחק את הכרישה.** דוחק את הכרישה כדי שיצא ממנה הטל:

כרישה. חציר בלשון מקרא. פורו״ש בלע״ז, ובערבי כורא״ת:

והסוחט בשערו ובכסותו.. שהיה בא בדרך וירדו גשמים בשערו ועל כסותו, וסוחט בהן כדי שיצאו המים:

ואת שבו. משקין הנשארים ונפלו אח״כ על הפירות:

מתכוין שיצאו מכולו דנתכוין להוציא מהן כל המים ולאו דעתיה על הנשארים, הלכך לא מכשירים. כבית הלל דריש פירקין:

ו **הנופח.** בפיו:

בעדשים. ויצא עליהן רוק מפיו בנפיחתו, והרוק היוצא מן הפה מתולדות המים הוא חשוב:

אינן בכי יותן. כיון דלא נתכוין לכך:

וחכמים אומרים בכי יותן. כיון דנתכוין לנפח, ודרך הרוק לצאת על ידי נפיחה. והלכה כחכמים:

האוכל שומשמין באצבעו. כגון שהניח שומשמין בידו אחת, ואצבעו שבידו השנית מכניסה לתוך פיו ללחלחה ברוק ונותנה בשומשמין שבידו השנית והן נדבקין בה ומכניס בפיו ואוכל, ומחמת כן נתלחלחה היד שהשומשמין בה, ויש בה משקה טופח:

ר׳ שמעון אומר אינן בכי יותן. דללחלח אצבעו נתכוין, ולא ללחלח היד שהשומשמין בה. ורבנן סברי, כיון דאחשביה באצבעו, מכשיר אפילו שלא לרצון, כדתנן בריש פירקין כל משקה שתחילתו לרצון, אע״פ שאין סופו לרצון, הרי זה בכי יותן. ור׳ שמעון סבר, דלא היה מתחילתו לרצון אלא המשקה המלחלח האצבע בלבד. והנשאר שנתלחלחה בו היד, לא היה לעולם לרצון. ואין הלכה כר׳ שמעון בכולה מתניתין:

הסריקין. ויתלקטו אל יפתח אנשים רקים (שופטים י״א) מתרגמינן גוברין סריקין. לשון אילן סרק שאינו עושה פירות. פירוש אחר, סריקין, גנבים. שכן בלשון ישמעאל קורין לגנבי סראקין. ויש גורסין סקרין, לשון לא היה סקריקון ביהודה בהרוגי המלחמה בפרק הנזקין, פירוש גזלנין ואנסין:

בשבולת הנהר. שביל הנהר ומרוצת מימיו. לשון ושבולת שטפתני (תהלים ס״ט):

להביאן עמו. שלא היה יכול לנושאן, ומשיטן בנהר:

פרק ב

א **זיעת בתים טהורה.** אינה מכשרת הזרעים לקבל טומאה:

זיעתו טמאה. דמחמת המים היא. ודוקא בא במים שאובין. אבל בא במים מחוברים דלא מכשרי, לא, דאע״ג דהשתא מיהא תלושים נינהו, לא לרצון נתלשו:

ב **מרחץ טמאה.** של מים שאובין:

זיעתה טמאה. מכשרת את הפירות ומטמאתן:

וטהורה. כלומר, וזיעת מרחץ טהורה, כגון מרחץ של מי מעין דלאו מים שאובים נינהו, הרי הוא בכי יותן, שהזיעה מכשרת את הפירות:

אם טמאה. הבריכה. כל זיעה שיזיע הבית מחמתה, מכשרת ומטמאה. אבל שלא מחמתה, הויא לה זיעת הבית וטהורה:

ג **ברזל טמא.** שבא משברי כלים טמאין:

שבללו. שטרפו ועירבו עם ברזל טהור שבא מן העשת:

אם רוב מן הטמא טמא. חכמים גזרו על כלי מתכות שנטמאו ושברן והתיכן ועשה מהן כלים, שיחזרו לטומאתן הישנה עד שיזה עליהן שלישי ושביעי ויטבילם ויעריב שמשן:

גסטריות. כמין קדירות עשויות להשתין בהן. ובלשון ערבי קורין להן בסריא״ש:

שישראל ונכרים מטילין לתוכן. משתינים לתוכן. ושתן של נכרי טמא, דגזרו עליהן שיהיו כזבין לכל דבריהן:

מי שפיכות. מים שרחצו בהן ושופכין אותן לחוץ, ובחזקת טמאין הן:

אימתי. מתבטלין מי השפיכות ברוב:

בזמן שקדמו. הן, ואח״כ רבו עליהן מי גשמים וטיהרום:

אבל אם קדמו מי גשמים. אפילו נפלו עליהן משהו מי שפיכות טמאים:

ד **המטהר את גגו.** גרסינן. ואית דגרס הטורף את גגו, פירוש שטח גגו טיט או סיד להשוותו. והמים שנותנין עליו כשמטהרו או כשטחו בטיט, סתמן שופכין הן ומטמאין. וכן המים שמכבס בהן את כסותו:

וירדו עליהן גשמין. שהן מים טהורים. והגג או הכסות מנטפים מים:

אם רוב מן הטהור טהור. כגון שבתחילה היה מנטף טיפים דקות ולאחר כן מנטף טיפים עבות, בידוע שרוב מן הטהור:

אם הוסיפו לנטף. שממהרים הטפים לירד זו אחר זו יותר מבתחילה, טהור, דודאי רבו. ואע״פ שאין הטפות עצמן יותר גדולות ממה שהיו בתחילה. ואין הלכה כרבי יהודה:

ה **רוחץ בה מיד.** למוצאי שבת, ואין צריך להמתין כדי שיחמו. דכיון דרוב נכרים, אדעתא דנכרים הוחמו:

אם יש בה רשות. המלכות קרויה רשות, מפני שהרשות בידה לעשות כרצונה. ולאו דוקא מלך, אלא אם יש שם אדם חשוב שיש לו עשרה עבדים

שמחממין לו עשרה קומקומיות מים בבת אחת, מותר לרחוץ בה מיד, ואע״פ שרוב העיר ישראל. דאמרינן לשמו של אותו אדם חשוב הוחמו:

ו **היה בה ירק, נמכר.** ירק שנתלש בשבת, נמכר למוצאי שבת:

אם רוב נכרים לוקח מיד. דכיון דרוב נכרים, אדעתא דנכרים נתלש:

כדי שיבואו ממקום קרוב. שיש שם ירק. ואף על גב דשמא הובא ממקום רחוק, אין צריך להמתין אלא כדי שילקטו ירק ממקום קרוב שיש בו ירק ויביאוהו משם. שלא אמרו חכמים ולערב ימתין בכדי שיעשו, אלא גזירה שמא יאמר לנכרי בשבת לך והבא, וכשרואה שצריך להמתין לערב כדי שיבוא הדבר ההוא ואפילו ממקום קרוב, לא יאמר לנכרי להביאו בשבת:

ואם יש שם רשות לוקח מיד. דאדעתא דאדם חשוב רגילין תמיד להביא, ולא אדעתא דישראל הביאו:

ז **אם רוב נכרים נכרי.** ומותר להאכילו נבילות וטריפות שקצים ורמשים בידים:

ואם רוב ישראל ישראל. וחייבים להחזיר לו אבידתו כישראל. ורבותא קמ״ל, דמוציאין ממון מיד ישראל שזכה בו, ולא אמרינן אוקי ממונא אחזקתיה שזכה בו עד דמייתי היאך ראיה שהוא ישראל:

מחצה על מחצה ישראל. לענין נזקין, שאם שורו נגח שור של ישראל, משלם חצי נזק בלבד. ואינו משלם נזק שלם כדין שור של נכרי שנגח שור של ישראל, דבין תם בין מועד משלם נזק שלם. דמצי אמר ליה, אייתי ראיה דלאו ישראל אנא ושקול. ולשאר כל הדברים הוי ספק, ודנין בו להחמיר. מי שהרגו, אינו נהרג עליו. קידש אשה, צריכה גט מספק. ואינו כישראל גמור עד שיטבול לשם גירות:

אחר רוב המשליכין. היינו אחר הנכרים ואע״פ שהן מועט. ואפילו לא היתה שם אלא נכרית אחת, היא חשודה להשליך. ואין הלכה כר׳ יהודה:

ח **רוב נחתומים.** אם רוב נחתומים נכרים, הפת אסורה, דפת של נכרים הוא משמונה עשר דבר שגזרו בו ביום:

פת עיסה. פת נקיה:

פת קיבר. פת שאינה נקיה:

אחר רוב אוכלי פת קיבר. אם רובן נכרים, הפת אסורה. אי נמי יש לפרש, אחר רוב נחתומין, אחר רוב אוכלי פת עיסה וכו׳, אם רובן חברים, הפת טהורה ואין צריך לעשר. ואם רובן עמי הארץ, הפת טמאה וצריך לעשר:

ט **הולכין אחר רוב טבחים.** אם רוב טבחי ישראל, הבשר מותר דאין הלכה כרב דאמר בשר שנתעלם מן העין אסור ורב מוקי מתניתין בעומד ורואה משעה שנשחט עד שנפלה, אבל לא ידע מי השוחט:

י **אם רוב מכניסין לבתיהן פטור.** מלעשר

למכור בשוק חייב. שרוב מביאין למכור בשוק, מן הבית מביאין אותו, וכבר נתחייב. פירוש אחר, אם רוב מכניסין לבתיהן, פטור, לפי שרגילין לעשר קודם שיכניס לבית כדי שיוכלו לאכול מהן. דלאחר שהכניסום לבית, מיד הוקבעו למעשר הלכך, מה שנופל מהם בדרך פטור מן המעשר, לפי שהוא בחזקת מעושר. אבל כשמכניסין למכור, דרכו להכניסן טבל, לפי שיכול לאכול מהן עראי, הלכ הנופל מהן אינו בחזקת מעושר:

אם רוב נכרים ודאי. ר׳ מאיר לטעמיה דסבירא ליה אין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מן המעשר, ופירות שגדל בקרקעות של נכרי, חייבים במעשר, והנכרי פשיטא דלא עישר, הלכך ודאי טבל הן:

ואם רוב ישראל דמאי. כדין פירות הנמצאים ביד עם הארץ, שצריך להפריש מהן תרומת מעשר ומעשר שני:

וחכמים אומרים וכו׳ חכמים סבירא להו יש קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מן המעשר. ואם לא היה ישראל מטיל לתוכו, היה הכל פטור מן המעשר. אבל כשיש אפילו ישראל אחד שמטיל לתוכו, הכל דמאי, בשביל פירותיו של אותו ישראל, שהן חייבין. והלכה כחכמים:

יא **פירות שניה שרבו על של שלישית.** שנה ראשונה ושניה של שמיטה נוהג בהן מעשר ראשון ומעשר שני, וכן רביעית וחמישית. אבל שנה שלישית וששית, מעשר ראשון ומעשר עני:

ושל שביעית. יש בו קדושת שביעית ופטור מן המעשר. ולענין כל הנך דיני קתני דהולכים אחר הרוב:

מחצה למחצה להחמיר. ולענין ספיקא דמעשר שני ומעשר עני, יפריש מעשר אחד, ויחלל הפירות על המעות, ויחלק הפירות לעניים, והמעות יאכל בירושלים. ולענין ספיקא דשביעית, חייבין במעשר וחייבין בקדושת שביעית שלא לעשות בהן סחורה ומלוגמא, וחייבין בביעור:

פרק ג

א **שק שהוא מלא.** מעלות המערה. המלאה מים:

כל ששאבו. הפירות מלחלוחית המים, הרי זה בכי יותן. דניחא ליה שישאבו הפירות מן המים, שמתוך כך הן נראין גסים ונפוחים:

רבי יהודה אומר כל שהוא כנגד המים כו' ואין הלכה כרבי יהודה:

ב **חבית.** של חרס, או של כלי אבן הרכים שהן כחרס. אבל שאר כלים לא בלעי כל כך עד שיהיו הפירות שבתוכן שואבים:

שאבו. נתלחלחו הפירות ומשקה טופח עליהן:

הכי גרסינן, ושאר כל המשקים טהורים. שאר שבעה משקים המכשירים לקבל טומאה, טהורים הפירות שבתוך החבית אם נתלחלחו מהן. דדוקא מים ויין וחומץ שהן דקים וצלולים, הן נבלעין בחבית מפני דקותן, והפירות שואבים מהן. אבל שמן דבש חלב דם טל, הן עבין, ומפני עוביין אינן יכולין להבלע בתוך הכלי כל כך עד שיהיו הפירות שבתוך החבית שואבים מהן, הלכך אינן בכי יותן:

שאין הקטנית שואבת. כגון פולים ואפונים וכיוצא בהן. ואין הלכה כר' נחמיה:

ג **הרודה פת חמה.** שנילושה במי פירות ולא הוכשרה לקבל טומאה:

רבי מאיר מטמא. כלומר הוכשר הלחם לקבל טומאה מחמת היין שנבלע בו. אי נמי, אם היה היין טמא, מטמא ר' מאיר מחמת היין טמא הנבלע בה:

ר' יוסי מטהר בשל חטים. והלכה כר' יוסי:

ד **המרבץ את ביתו.** מזלף בו מים כדי שלא יעלה האבק:

וטננו. נתלחלחו. לשון אם היתה שדה מטוננת, שפירושו שדה לחה, בפרק קמא דמועד קטן [דף ו']:

אם מחמת הסלע. צור שמששת ימי בראשית, והוא רצפת הבית, ומתוך כך נתלחלחו החטים:

המטנן בחול. מטמין הפירות בחול כדי שיטננו, כלומר שיתלחלחו, שיקבלו מלחלוחית החול:

הרי זה בכי יותן. דאין חול בלא מים:

ה **נגוב.** יבש:

אינו חושש שמא נתן בה חטים וטננו. הכי קאמר, אם נתן בה חטים, אינו חושש שמא טננו:

כשהטל עליהם. כגון שהיה משכים למלאכתו וליקט עשבים עם הטל שעליהם, אבל הוא לא נתכוין בשביל הטל:

להטן בהם חטים. להטמין בהם חטים כדי שיטננו:

אם נתכוין לכך. לטל שעליהן:

אי אפשר שלא לשמוח. שהרי היה צריך ללותתן:

אלא אם עמד. נתעכב שם כדי שירדו עליהם גשמים:

ו **פקק הצנור.** סתם הצנור כדי שלא יצאו המים:

או אם חלחל לתוכו. שנענע וניער הזיתים במים שבתוך הצנור. דסבירא ליה לר' יהודה, שאין המחשבה מועלת להכשיר עד שיעשה מעשה לגלות המחשבה שבלבו. ואין הלכה כר' יהודה:

ז **אם הפך השקים.** לצד אחר, כדי שישורו במים משני צדדין, אז הוכשרו:

אם עמד והדיח. אם עמד במים להדיח רגלי בהמתו, אז מכשירים מים העולין ברגליהם אם נפלו על הפירות:

באדם ובבהמה טמאה. מכשירין המים העולים ברגליהן בין הדיח בין לא הדיח. ואין הלכה כרבי יהודה:

ח **המוריד את הגלגלים.** אופן מרכבותיו, מתרגמינן גלגלי רתיכיהון:

בשעת הקדים. בשעת החום רוח הקדים נושב. ודרך כלי עץ שהם מתבקעים מפני החום, ומורידין אותן למים והבקעים מתחברים. והיינו שיחוצו, כמו שיאוצו, כלומר כדי שיהדקו וידחקו הבקעים זה בזה:

הרי זה בכי יותן. המים הנתלים בהם מכשירין הזרעים לקבל טומאה, משום דניחא ליה שיהיו אותם המים נתלים בכלי להדק הבקעים:

בשעת היחף. שהבהמה יגעה ועיפה מטורח הדרך, וכן בשעה שהיא דשה בתבואה, המים שהיא מעלה ברגליה לעולם מכשירים הזרעים לקבל טומאה,

לפי שהם לרצון, שהמים יפים לה לצננה ולקררה. פירוש אחר, בשעת היחף והדיש, בשעת הקציר רוצה הוא שהבהמה תרחוץ רגליה בשביל שיהיו נקיות לדוש התבואה:

פרק ד

א **השוחה לשתות.** בפיו ובשפמו הרי הן בכי יותן. היינו טעמא, לפי שאין המים נכנסים לפיו אלא א״כ נוגעים בשפמו תחילה, הלכך אחשבינהו:

הממלא בחבית המים העולים אחריה, הרי הן בכי יותן. דאי אפשר שיכנס עד שיגעו לאחוריה. אבל הניחה תחת הצנור, אין שלאחריה בכי יותן, דאפשר לקילוח שירד לתוכה ולא יגע לאחוריה:

מכונן על צוארה. מסובב כמין טבעת מקיף לצואר החבית. מכונן לשון הוא עשך ויכוננך (דברים ל״ב:ו׳.):

נתנה לחבית

תחת הצנור לקבל המים:

אינן בכי יותן. המים שלאחריה ושבחבל. דלא ניחא ליה אלא שיפלו המים לתוכה בלבד:

ב **אפילו אב הטומאה.** אפילו היה האדם הזה אב הטומאה ונטמאו המשקין שירדו עליו, ואנן אמרינן לעיל דמשקין טמאים מטמאים לרצון ושלא לרצון, אפילו הכי אינן מכשירין, כיון שירידת הגשמים עליו היתה שלא לרצון:

ואם ניער. כמו המנער טליתו [שבת קמ״ז]. שניער גופו להסיר הגשמים מעליו:

בכי יותן. המים הנופלים ממנו מכשירין הן:

להקר. לקרר עצמו:

או לידוח. לרחוץ גופו, כגון שהיה מלוכלך בטיט או בצואה:

בטמא. אם היה האדם טמא:

טמאים. המים. ואם נפלו על הפירות, הכשירום וטמאום כאחת:

ובטהור בכי יותן. ומכשירין:

ד חבית שירד הדלף לתוכה. שלא לרצון, ובתוכה פירות ואינו רוצה שיוכשרו לקבל טומאה:

ישבר. שאם מערה, הרי מעביר המים מזה לזה לרצון ונמצאו הפירות מוכשרין:

ומודים. בית שמאי לבית הלל:

שהוא מושיט את ידו והן טהורין. כלומר לא הוכשרו בכך:

ה **הנתזין.** ממנה לחוץ:

והצפין. למעלה ויצאו לחוץ. כולהו אינן בכי יותן, לפי שהן שלא לרצון, וכן המים שבתוכה:

נטלה לשפכן. שלא שפכן במקומן, אלא נטל העריבה לשפוך המים במקום אחר, הרי הן בכי יותן, דלרצון הן הואיל ולא שפכן מיד שם במקומן:

ובית הלל אומרים. כיון שלא הניחן שם אלא נטלה לשפכן, אינן בכי יותן:

הניחה. אם הניח את העריבה מתחילה כדי שירד הדלף לתוכה:

אלו ואלו. בית שמאי ובית הלל מודים שאף על פי שנטלה אח״כ ושפכה, הרי הן בכי יותן, הואיל וכבר חישב עליהן:

מים העולים בידיו. שמכבס בהן, ניחא ליה:

ברגליו. לא ניחא ליה:

אא״כ נטנפו רגליו. הוו בכי יותן. מידי דהוה אממלא בחבית דלעיל, דמים העולים אחריה בכי יותן, כדפרישנא לעיל, לפי שאי אפשר למים ליכנס לתוכה עד שיגעו לאחוריה:

ו **והם טהורין.** אע״פ שפשט אדם טמא את ידו ונטל. לפי שלא הוכשרו במים שבמקוה, דכתיב (ויקרא י״א:ל״ד-ל״ה) בכל כלי יטמא, מה כלי מיוחד שהוא תלוש ומכשיר, אף כל שהוא תלוש מכשיר, לאפוקי מים שבבורות שיחין ומערות שאינן תלושים מן הקרקע שאינן מכשירים כל זמן שלא נתלשו:

העלם מן המים. הוכשרו התורמסין לקבל טומאה במים התלושים:

הנוגעים בקופה טמאים. שהקופה נעשית ראשון כשנגע בה אדם טמא, והתורמוסים הנוגעים בקופה הוו שני:

ושאר כל התורמוסים. שאין נוגעים בקופה:

טהורים. דאין שני עושה שלישי בחולין:

נדה מדיחתו והוא טהור. דלא הוכשר לקבל טומאה במים שמחוברים במערה:

ז **ידיו טהורות.** דלא בעינן כוונה לחולין. אבל אם היו פירות מעשר וכל שכן של תרומה, ידיו טמאות כשהיו, עד שיכוין להטביל ידיו:

והפירות טהורים. ולא הוכשרו, דלא אחשבה להך נפילה:

ואם בשביל שיודחו ידיו. נתכוין ליטול את הפירות מן המים, הפירות הרי הן בכי יותן ומוכשרים לקבל טומאה מכאן ולהבא דאחשבה להך נפילת פירות ליטול ידיו בהגבהתן, והוי ליה משקה שסופו לרצון, דאע״פ שאין תחילתו לרצון הרי זה בכי יותן:

ח **ופשט אב הטומאה את ידיו לתוכה טמאה.** דכלי חרס מקבל טומאה מאב הטומאה הנוגע בתוכו, ולא עלתה לו טבילה, ואע״פ שהוא בתוך המקוה, לפי שהמים שבתוכו חוצצים בינו ובין מי המקוה:

מגע טומאות טהורה. אם לא היה אב הטומאה שנגע בה, אלא ראשון לטומאה והוא הנקרא מגע טומאות, כלומר הנוגע באבות הטומאה, אז טהורה הקדירה, לפי שאין כלי חרס מקבל טומאה אלא מאב הטומאה, ונמצא שלא נטמאת הקדירה אלא מחמת משקים טמאים שבתוכה שנטמאו וחוזרים ומטמאים אותה, ומשום הכי אינה מטמאה, שהרי הושקו המים שבתוכה במי מקוה ונטהרו. אבל שאר משקים כגון יין שמן וחלב, אין המקוה מטהר אותם, דלא סלקא להו השקה, הלכך חוזרים ומטמאים את הקדירה, דרבנן גזרו על המשקים שיהיו מטמאין כלים, גזירה משום משקה זב וזבה:

ט **הממלא בקילון.** כשהמים מכונסים במקום אחד ומבקשים להביאן אל שדה אחר, עושים להן דרך שיבואו בו אותן המים, ושם אותו דרך שאותן המים נמשכים בו נקרא קילון, ועד שלשה ימים אין אותו קילון מתנגב מן המים שהמשיכו לתוכו, ומכשירין את הפירות שנפלו לתוכן, שהרי הן לרצון:

רבי עקיבא אומר אם נגבו מיד. ר׳ עקיבא לא פליג אתנא קמא. דסתם קילון אינו מתנגב עד שלשה ימים, ותנא קמא בסתם איירי. והכי מוכח בהדיא בתוספתא, דמודה ר׳ עקיבא בסתם שהוא שלשה ימים:

י **שנפלו עליהם משקים.** טמאים:

אם רבו. מי גשמים על המשקים ההם, בטלום וטיהרום:

הוציאן כדי שירדו עליהם גשמים. דאחשבינהו לגשמים:

אע״פ שרבו טמאין. דנטמאו הגשמים עצמן:

בלעו משקין טמאים. כגון שהעצים נגובים מבחוץ ובתוכן משקין בלועין, אע״פ שהוציאן כדי שירדו עליהן גשמים דאחשבינהו לגשמים, אפילו הכי טהורין, דלא נגעו במשקין טמאין, שהרי בלעו:

לא יסיקם אלא בידים טהורות. שלא יטמאו הידים את מי הגשמים שהוחשבו ויחזרו ויטמאו את התנור, דמשקה מטמא כלי. אבל בידים טהורות, יכול להסיקם בתנור, והתנור טהור, ולא אמרינן דסוף משקה טמא הבלוע לצאת מחמת ההיסק, דבעצים שהאש שולטת בהן ונאחז בהן האור כלין המשקים לתוכן, ואין יוצאים לחוץ כשמסיקן בתנור:

אם היו לחין. עצים הללו שבלעו משקין טמאין, ומחמת לחותן יצאו משקין עצמן מהן, ואם אותן משקים פלטו משקה הטמא הבלוע, ורבו משקין שמעצמן על משקה הבלוע:

טהורין. שביטלו אותן. ואין הלכה כר׳ שמעון:

פרק ה

א **מי שטבל בנהר.** ומים שעליו מכשירין, שהרי לרצון הן:

והיה לפניו נהר אחר, ועבר בו. ומים שעליו מן הנהר השני אינן לרצון ואינן מכשירין:

טיהרו. מי הנהר השני, מים שהעלן עמו מן הטבילה, ואין מכשירין לא אלו ולא אלו:

דחיו. דחהו:

לשכרו. שהיה חברו שיכור ומתוך שכרותו דחהו והפילו בנהר:

וכן לבהמתו. שהפיל את הבהמה בשכרותו בנהר, והיו עליו מי טבילה, ועל הבהמה מים לרצון:

טיהרו שניים. שהיו על ידי שכרות ולא לרצון:

את הראשונים. שהיו לרצון:

ואם כמשחק. דחה את חברו בנהר או את הבהמה, גם השניים בכי יותן, דכולהו לרצון נינהו:

ב **הנתזין.** שלא בכונה:

העושה ציפור במים. שמעלה על פני המים רתיחות כמין אבעבועות:

הנתזין. בעשיית אבעבועות:

ואת שבה. דהיינו מי אבעבועות עצמן. ואית דגרסי, העושה צנור במים. כמו שעושים הנערים כמין צנור של קנה או של עץ חלול, לנתז ממנו המים בצחוק:

ואת שבה. המים הנשארים בצנור:

ג **ובללן שינוגבו.** בלל כל הפירות במים, שכשיהיו המים מפוזרים בכל הפירות, יתנגבו יותר מהרה:

וחכמים אומרים אינן בכי יותן. והלכה כחכמים:

ד **לעמקו בכי יותן ולרחבו אינו בכי יותן.** כשאדם מודד עמקו של בור בקנה, ניכר רושם המים בקנה עד כמה הן מגיעים, ומתוך כך יודע עומקו, לפיכך רוצה הוא במשקה שברושם. אבל לרחבו אינו רוצה במשקה שברושם. והלכה כרבי עקיבא, שחזר רבי טרפון להיות שונה כדבריו:

ה **לידע כמה מים יש בו.** רוצה במשקה שברושם, כדאמרן, לפיכך הוי בכי יותן. אבל לידע אם יש בו מים, אין צריך רושם של משקה:

ושבאבן. כלומר, שבאבן נמי טהורים, שאין מכשירים:

ו **החובט על השלח.** מכה בעור אחר רחיצתו כדי לנערו מן המים:

השלח. העור כמות שהוא כשמפשיטים אותו מן הבהמה [בראשית ל״ז] נקרא שלח. תרגום ויפשיטו, ואשלחו:

שהוא מתכוין שיצאו עם הצואה. מתכוין שיצאו המים עם הלכלוך שנתחבר בהן, לפיכך מכשיר מה שנתז ממנו ואפילו שהוא בתוך המים. ואין הלכה כר׳ יוסי:

ז **העקל.** מקום בשולי הספינה שמתקבצים שם המים הנכנסים בסדקים של ספינה:

אם ניער. להסיר המים שעליהן. כמו המנער טליתו:

לצרפה. לבדקה אם המים נכנסים לתוכה אם לאו. פירוש אחר, לחזקה ולחסמה. לפי שכשהיא ביבשה, נבקעת מאליה, ומכניסים אותה בים כדי שתשרה במים ויסתמו בקועיה וסדקיה:

מסמר לגשמים לצרפו. לחזקו ולחסמו, כשיבואו עליו מים לאחר שנתלבן באש:

אוד. עץ שמקצתו אכלה האש:

ח **קסיא של שלחנות.** כיסוי שמכסין על השולחן שלא יפול על המזון שעליו מים או דבר של טנוף ולכלוך:

והשיפא של לבנים. מחצלת של שיפא ושל גמי שמכסים על הלבנים להגן מן הגשמים. והרי אלו כמו בשביל שלא ילקה הכותל שאינן בכי יותן:

אבל אם ניער. שמתכוין להדיחם, הרי זה בכי יותן:

ט **כל הניצוק טהור** אם מערה מכלי טהור לכלי טמא, מה שבעליון טהור, דניצוק אינו חיבור. חוץ מהני דחשיב, מפני שסולדים לאחוריהם, כשהקילוח נפסק, חוזר הנשאר למעלה:

מדבש הזיפים. אית דמפרשי דבש טוב וחשוב, שמתוך חשיבותו מזייפין אותו ומערבין בו פסולת. ואית דאמרי, על שם מקומו שבא מזיף. כמו בבוא הזיפים ויאמרו לשאול (תהילים נ״ד:ב׳):

והצפחת. מאכל עשוי מקמח ודבש והוא רך כל כך שיכולים להציקו. ודומה לו כצפיחית בדבש [שמות ט״ז]:

המקפה. תבשיל שאינו לא רך ולא קשה אלא קפוי, קרוי מקפה:

של גריסין. פולים טחונות וגרוסות בריחים:

ושל פולים. שלימות שאינן גרוסות בריחים:

מפני שהיא סולדת לאחוריה. כשהקילוח נפסק, חוזר אותו עמוד השותת שהיה קצתו במשקין טמאין שבכלי התחתון ונמשך למעלה למשקין שבכלי העליון הטהור, ומטמא כל מה שבכלי העליון:

י **המערה מחם לחם.** הכי נמי איירי שמשקין שבכלי עליון שמערה ממנו, טהורים. ושבכלי תחתון שמערה לתוכו, הן טמאין:

מצונן לחם טמא. שתחתון החם מעלה הבל לעליון הצונן ומטמאו, שהענן העולה מן החם כמשקה הוא חשוב:

וכוחו של תחתון יפה. שחומו גדול משל עליון. ואין הלכה כר׳ שמעון, שכיון שהעליון חם, אע״פ שהתחתון יותר חם ממנו, אין פעולתו של תחתון ניכרת בעליון ואינו מטמאו:

יא **ומגיסה בקדירה.** מהפכת בכף שבידה לתבשיל שבקדירה:

אם הזיעו ידיה. מהבל הקדירה, נטמאו ידיה כאילו נגעה במשקה שבקדירה:

היו ידיה טמאות. אם הזיעו ידיה, נטמאת הזיעה מחמת ידיה, ונטמאת הקדירה, לפי שההבל מחבר בין הזיעה שבידיה למשקין שבקדירה:

ר׳ יוסי אומר אם נטפו. אין הקדירה טמאה אא״כ נטפו טיפין מן הזיעה שבידיה לתוך הקדירה. ואין הלכה כר׳ יוסי:

היין שבכף טהור. ואינו מכשיר, דלא הוחשב להיות משקה עד שיערה אותו לתוך הכלי. וכמו שאין לו תורת משקה לענין הכשר, כך אין לו תורת משקה לענין טומאה ולענין יין נסך:

פרק ו

א **המעלה פירותיו לגג מפני הכנימה.** תולעים הגדלים בפירות. לשון ותהי הכנם (שמות ח׳):

אם נתכוין לכך. שחשב שירד עליהן טל:

שיש להן מעשה. כגון אם היו שופכין עליהן טל בכוונה, היו מוכשרין:

ב **המעלה את האגודות.** של ירק:

ואת הקציעות. כותשים התאנים במכתשת ועושים אותן כעין ככרות גדולות, והן נקראות קציעות:

ימתינו. לשון לחלוח. ודומה לו בגמרא פרק לא יחפור [בבא בתרא דף י״ח] מיתנא קשה לכותלים:

אינן בכי יותן. אם ירד עליהן טל:

כל האגודות. של ירק:

של בית השוקים טמאין. לפי שהמוכרים רגילים לזלף עליהן מים כדי ללחלחן, והן מוכשרין לקבל טומאה, והידים ממשמשים בהן תמיד, הלכך הן בחזקת טומאה:

מפני משקה הפה. אע״פ שאין מזלפין עליהן מים כשהן לחין, מכל מקום רגילים לתת עליהן משקה היוצא מן הפה כדי להסיר האבק שעליהן, ובו הן מוכשרין. ואיכא בין תנא קמא לר׳ מאיר מקום שאין רגילין ללחלחם במשקה הפה, לר׳ מאיר טהורים. ולתנא קמא בכל ענין טמאים, דאף בלחין נותנין בהן מים. והלכה כתנא קמא:

הקמחין והסלתות של בית השוקים טמאין. לפי שלותתים החטים שלהם קודם שיטחנו אותן והן מוכשרות, והידים ממשמשים בהן תמיד, לפיכך הן בחזקת טומאה:

החילקה. חטה כתושה ונחלק כל גרעין לשנים:

טרגיס. שנחלק כל גרעין לשלשה

טסגי. שנחלק כל גרעין לארבעה:

בכל מקום. אפילו שלא בבית השוקים, שהכל מזלפין עליהם מים:

ג **חוץ משל מוכרי משקה.** מפני שנוגעים בהם בעוד שמשקה טופח על ידיהם, ואין מקפידין על הלכלוך, שקליפתם מגינה עליהן:

ואם היו מוכרים עמהם פירות יבשים. מתוך שמנגבים ידיהם כדי שלא יטנפו את הפירות, מנגבים ידיהם נמי קודם שיגעו בביצים:

כל הדגים בחזקת טומאה. לפי שהם מוכשרים במים, והטמא והטהור ממשמשים בה:

חתיכת האלתות. מין דג שרגילין למכרו חתיכות חתיכות. ומקום יש ששמו אלתות ושם צדין אותו ומוכרין אותו:

ודג המצרי. דג קטן מאוד שמביאין ממנו קופות מלאות במצרים:

וקולייס האספנין. מין דג שעורו רך מאוד וקורין לו אלשביט. ושלשה מינים הללו אין המים מכשירין אותם כשאר דגים, לפי שהן חיין זמן מרובה אחר צידתן, ולאחר שהן נעשין אוכל דהיינו לאחר מיתתן אין נותנין עליהם מים, לפי שהמים מפסידין אותן. ואין הלכה כר׳ יהודה:

כל הציר בחזקת טומאה. שסתם ציר נתנו בו מים, והידים ממשמשים בו:

ועל כולם. בין ביצים בין פירות בין ציר:

נאמן. עם הארץ לומר לא הוכשרו:

מפני שמפקידים אותן. דכל הפירות מפקידים אותן אצל עם הארץ, ואי לאו דנאמן היאך מפקידים. אבל דגה אין מפקידים בידו, לפיכך אינו נאמן:

ציר טהור. שידוע בו שלא הוכשר על ידי משקה:

שנפל לתוכו מים כל שהו טמא. דמים כל שהו מכשירים אותו, ומשהוכשר חזקתו טמא, שהידים ממשמשים בו. והלכה כר׳ אליעזר בן יעקב:

ד **שבעה משקין הן.** לפי שנאמר בטומאת אוכלים (ויקרא י״א:ל״ד) מכל האוכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא, אין לי אלא מים, מנין לרבות היין והשמן והחלב והדבש והדם והטל, תלמוד לומר וכל משקה אשר ישתה. ואי וכל משקה, יכול מי תותים מי רמונים ושאר כל מי פירות, תלמוד לומר מים, מה מים מיוחדים שאין להם שם לווי, אף היין והשמן והחלב והדבש והדם והטל שאין להם שם לווי, יצאו מי תותים מי רמונים ושאר כל מי פירות שיש להם שם לווי, ודבש דבורים אין לו שם לווי, דדבש סתם אקרי. ועוד שנינו בתוספתא דשבת פרק ט״מנין לדם שהוא משקה, שנאמר (במדבר כ״ג:כ״ד) ודם חללים ישתה. מנין ליין שהוא משקה, שנאמר (דברים ל״ב:י״ד) ודם ענב תשתה חמר. מנין לדבש שהוא משקה, שנאמר (שם) ויניקהו דבש מסלע. מנין לשמן שהוא משקה, שנאמר (ישעיהו כ״ה:ו׳) משתה שמנים. מנין לחלב שהוא משקה, שנאמר (שופטים ד׳:י״ט) ותפתח את נוד החלב ותשקהו. מנין לטל שהוא משקה, שנאמר (שם ז,) וימץ טל מן הגזה מלוא הספל מים. מנין לדמעות העין שהוא משקה, שנאמר (תהילים פ׳:ו׳,) ותשקמו בדמעות שליש. מנין למי האף שהוא משקה, שנאמר (ירמיהו ט׳:י״ז) ועפעפינו יזלו מים:

דבש צרעה טהור. דלא חשיב משקה, ואינו מטמא ואינו מכשיר:

ומותר באכילה. דלא תימא הואיל והצרעה שרץ העוף הוא וטמא, הדבש היוצא ממנו נמי יהא טמא, דסלקא דעתך אמינא דדוקא דבש דבורים רבייה קרא להתירא שאין לו שם לווי, אבל דבש צרעים שיש לו שם לווי לא יהא מותר, קמ״ל דבש צרעה טהור ומותר. דמפני מה אמרו דבש דבורים מותר, מפני שמכניסות אותן לגופן ואינן ממצות אותו מגופן, דבש צרעים נמי מכניסות אותו לגופן ואין ממצות אותו מגופן:

ה **בין גדולים.** משקין היוצאין מפי טבעת:

בין קטנים. מי רגלים:

ודם הקזה לשתיה. דם ההקזה שנתכוין עליו להשקותו לבהמה ולחיה או לנכרי:

מי החלב. הוא הקום הנפרש מן הגבינה כשמעמידים החלב ומקפיאין אותו בקיבה, מכשיר את הזרעים:

והמוחל כשמן. מים שחורים היוצאים מן הזיתים:

שאין מוחל יוצא מידי שמן. ומוחל עצמו, לר׳ שמעון מי פירות הוא ואינו חשוב משקה, אבל מכשיר מפני שיורי שמן שבו:

ר׳ מאיר אומר אע״פ שאין בו שמן. מוחל עצמו חשוב משקה ומכשיר ומטמא. והלכה כר׳ מאיר:

דם השרץ כבשרו. ומצטרפין לכעדשה. דכתיב בשמונה שרצים (ויקרא י״א:כ״ט) וזה לכם הטמא, להביא דמו שמטמא כבשרו. יכול יכשיר את הזרעים, ת״ל הטמא, טמא הוא ואינו מכשיר את הזרעים:

ו **ואלו מטמאים ומכשירים.** שהן עצמן משקין טמאים, ומטמאים ומכשירים כאחד:

זובו של זב. דכתיב (שם ט״ו) זובו טמא הוא:

ורוקו. וכי ירוק וגו׳:

ומימי רגליו. וזאת תהיה טומאתו, וזאת, לרבות מימי רגליו:

ורביעית דם מן המת. דכתיב (במדבר י״ט:י״ג) כל הנוגע במת בנפש האדם, ונפש האדם היינו רביעית דם, דכתיב (ויקרא י״ז:י״א) כי הדם הוא הנפש:

ודם הנדה. דכתיב (שם ט״ו) והדוה בנדתה, מה שזב ממנה טמא כמותה:

שכבת זרע אינה מכשרת. שאינה חשובה משקה, דיש לה שם לווי:

דם הנדה אינו מכשיר. מידי דהוה אדם של התחתוניות שגם הוא אינו מכשיר:

דם המת אינו מכשיר. דכיון שמת יצא דמו מתורת משקה. ולית הלכה כחד מהנך תנאי, אלא כולהו מטמאים ומכשירים כתנא קמא:

ז **ואלו לא מטמאים.** אפילו יצאו מן הטמא, כגון מן הזב וכיוצא בו. דכתיב בזובו טמא הוא, הוא טמא ואין זיעה וליחה סרוחה ורעי שלו טמאים:

והליחה סרוחה. היוצאת מן המורסה. והוא הדין ברוקק ליחה סרוחה:

והראי. צואה. כמו והרעי:

ודם היוצא עמהם. עם הליחה והרעי:

ומשקה בן שמונה. כל משקה שיצא מנפל שנולד בן שמונה חדשים, כגון דמו ורוקו ומימי רגליו. לפי שבן שמונה חי הרי הוא כאבן:

חוץ מדמו. שמטמא כדם של בן קיימא. ואין הלכה כר׳ יוסי:

אע״פ שיוצאין נקיים. שמוציא אותן דרך בית הרעי צלולים כמו שהיו כששתאן, אפילו הכי אין מכשירין, הואיל ויצאו דרך בית הרעי:

ר׳ אלעזר מטמא באלו. דמשקין הן חשובין, ומטמאין ומכשירין. ואין הלכה כר׳ אלעזר:

חלב הזכר טהור. דלא חשיב משקה. וכן הלכה:

ח **חלב האשה מטמא.** מכשיר לקבל טומאה. ואם נטמא או שהאשה טמאה, מטמא כדין משקין טמאים, דתורת משקה יש בו:

לרצון. הנחלב בכונה:

ושלא לרצון. כגון חלב הנוטף מדדיה:

שאינו מיוחד אלא לקטנים. וסתמיה לא חשיב כולי האי:

שדם מגיפתה טמא. דהיוצא ממכתה טמא, דדמי לדם חללים שקרוי משקה, דמה לי קטלה כולה, מה לי קטלה פלגא:

שדם מגיפתה טהור. דדם בהמה לא אקרי דם חללים, דגבי אדם כתיב:

סלי זיתים וענבים יוכיחו. שהסוחטן לרפואה טמא, ואעפ״כ לרצון טמאים, שלא לרצון טהורים אף החלב, אע״פ שהחולב לרפואה טמא, כשנחלב שלא לרצון דין הוא שיהיה טהור ושלא לרצון טהורים. שאין היוצא מן הזיתים וענבים חשוב משקה עד שיצא לרצון: